

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ અપિલકેશન (કવોશિંગ) નં. ૭૧૧૮/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના

આ ચુકાદો તાબાના ન્યાયતંત્રમાં પરિપત્રિત કરવો.

=====

અબ્દુલ રઉફ અબ્દુલ રશીદ શેખ....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

શેખ ગુરુદ્દીન સરફુદ્દીન અને ૧....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ વતી શ્રી ઝુબિન એફ. ભાડા, એડવોકેટ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ વતી શ્રી ધર્મેશ દેવનાણી, એ.પી.પી.

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ વતી શ્રી સાકીબ એસ. અન્સારી, એડવોકેટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૧૨/૧૨/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અપિલકેશન દ્વારા,
અરજદાર – મૂળ આરોપી ક્રિમિનલ રિવિઝન અપિલકેશન નં. ૨૧૭/૨૦૧૫ માં
એડિશનલ સેશન્સ જજ, સિટી સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ દ્વારા તારીખ ૧૮મી

ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવે છે, જેના દ્વારા રિવિઝનલ કોર્ટે હાલના અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિવિઝન અપિલકેશન રદ કરી હતી અને તેના દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૧૧૧૯/૨૦૧૩ માં એક્ટિવિટિ: ૨૮ નીચે એડિશનલ ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ (નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ), કોર્ટ નં. ૩૬, અમદાવાદ દ્વારા તારીખ ૧૭મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની પુષ્ટિ કરી હતી.

૨. આ અપિલકેશનને જન્મ આપતી હકીકતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય:

૨.૧ સામાવાળા નં. ૧ એ હાલના અરજદાર વિરુદ્ધ નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ચેક અનાદરના ગુના માટે એડિશનલ ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ (નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ), કોર્ટ નં. ૩૬, અમદાવાદની અદાલતમાં ફરિયાદ દાખલ કરી છે. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ ક્રિમિનલ કેસ નં. ૧૧૧૯/૨૦૧૩ માં પરિણમી છે.

૨.૨ એવું જણાય છે કે ફરિયાદીએ પોતાનો પુરાવો બંધ કર્યો છે. ત્યાર બાદ, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા અરજદાર – આરોપીનું વધુ નિવેદન પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું. તે તબક્કે, હાલના અરજદારે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ એક્ટિવિટિ: ૨૮ થી અપિલકેશન રજૂ કરીને જણાવ્યું હતું કે તેઓ પોતાની જાતને તથા બચાવ પક્ષના પાંચ સાક્ષીઓને તપાસવા માંગે છે. ટ્રાયલ કોર્ટે એક્ટિવિટિ: ૨૮ ની અપિલકેશન

આંશિક રીતે મંજૂર રાખી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદારને સાક્ષીના પાંજરામાં આવીને પોતાનો પુરાવો રજૂ કરવાની અને પોતાની જાતને તપાસવાની મંજૂરી આપી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે બચાવ પક્ષના બે સાક્ષીઓને તપાસવાની પણ મંજૂરી આપી હતી, એટલે કે ફરિયાદીની બેંકના બેંક અધિકારી અને જે બેંકમાં આરોપીનું ખાતું છે તે બેંકના બેંક અધિકારી. જોકે, એક **સાબીરભાઈ હબીબભાઈ મન્સૂરી** અને બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, સરખેજ બ્રાન્ચ (ફરિયાદીની બેંક) ના બેંક અધિકારીને તપાસવાની અરજદારની વિનંતી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૨.૩ એક્ઝિબિટ: ૨૮ નીચે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને અરજદારે ક્રિમિનલ રિવિઝન અપ્લિકેશન નં. ૨૧૭/૨૦૧૫ દાખલ કરીને અમદાવાદ ખાતેની સિટી સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ તેને પડકાર્યો હતો. સદર રિવિઝન અપ્લિકેશન રિવિઝનલ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૧૯મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના હુકમથી રદ કરવામાં આવી હતી.

૩. રિવિઝનલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને અરજદાર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અપ્લિકેશન સાથે આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૪. અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભાર્ગવે રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની બંને અદાલતોએ વાદગ્રસ્ત હુકમો પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પોતાની પસંદગીનો પુરાવો રજૂ કરવાનો આરોપીનો અધિકાર એ ન્યાયી ટ્રાયલનો એક ભાગ છે. વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે

બચાવ પક્ષના પુરાવાની તક નકારવાનો અદાલતનો અધિકાર એવા કેસો પૂરતો મર્યાદિત છે જ્યાં તેને લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર ખાતરી થાય કે આ અપિલિકેશન કનડગત કરવાના અથવા વિલંબ કરવાના અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ અરજદાર અને ફરિયાદી જે સંબંધિત બેંકમાં પોતાના ખાતા ધરાવે છે તે બેંકના બેંક અધિકારીઓને બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓ તરીકે મંજૂરી આપવી યોગ્ય માની હતી, ત્યારે તેવા સંજોગોમાં, બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓ તરીકે અન્ય બે વ્યક્તિઓ એટલે કે **સાબીરભાઈ હબીબભાઈ મન્સૂરી** અને જે બેંકમાં **સોહેબ સેહબાઝ શેખ** પોતાનું ખાતું ધરાવે છે તે બેંકના બેંક અધિકારીની તપાસ કરવાનો ઇનકાર કરવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે કોઈ યોગ્ય કારણ નહોતું.

૫. વિદ્વાન વકીલની દલીલ એવી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ એક્ઝિબિટ: ૨૮ ની અપિલિકેશન આંશિક રીતે મંજૂર કરવી યોગ્ય માની હોવાથી, તે એ હકીકત સૂચવે છે કે ટ્રાયલ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય નથી કે આ અપિલિકેશન માત્ર ટ્રાયલને લંબાવવાના હેતુથી જ દાખલ કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન વકીલ એવી રજૂઆત કરશે કે ટ્રાયલ કોર્ટ બચાવ પક્ષના તે બે સાક્ષીઓ કે જેમને તપાસવાની મંજૂરી આપવામાં આવી નથી, તેમના પુરાવાની પ્રસ્તુતતાના મુદ્દામાં પ્રવેશી છે.

૬. ઉપર જણાવેલ આવા સંજોગોમાં, અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ અરજ કરે છે કે આ અપિલિકેશનમાં તથ્ય હોવાથી વાદગ્રસ્ત હુકમો રદ કરવામાં આવે અને અપિલિકેશન મંજૂર કરવામાં આવે.

૭. બીજી તરફ, મૂળ ફરિયાદી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી અન્સારી દ્વારા આ અપ્લિકેશનનો સખત વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી અન્સારીના જણાવ્યા મુજબ, વાદગ્રસ્ત હુકમો પસાર કરવામાં નીચેની અદાલતો દ્વારા કોઈ ભૂલ, કાયદાની કોઈ ભૂલની તો વાત જ શું, કરવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સુપરવાઈઝરી હક્કમતનો ઉપયોગ કરીને આ અદાલત તરફથી કોઈ હસ્તક્ષેપ આવશ્યક નથી.

૮. ફરિયાદી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ એવી રજૂઆત કરશે કે આરોપીને તેના બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓને તપાસવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ કે નહીં તે ટ્રાયલ કોર્ટના વિવેકાધિકારમાં છે. તે આરોપીનો સંપૂર્ણ અધિકાર નથી.

૯. ઉપર જણાવેલ આવા સંજોગોમાં, ફરિયાદી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે આ અપ્લિકેશનમાં કોઈ તથ્ય ન હોવાથી, તેને ફગાવી દેવામાં આવે.

૧૦. પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું નીચેની અદાલતોએ વાદગ્રસ્ત હુકમો પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે કે કેમ.

૧૧. હું એ હકીકતની નોંધ લઉં છું કે ટ્રાયલ કોર્ટે તારીખ ૧૭મી એપ્રિલ, ૨૦૧૫ ના રોજ વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો. રિવિઝન અપ્લિકેશન તારીખ ૧૮મી

ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ રદ કરવામાં આવી હતી. આ અપિલકેશન લગભગ બે વર્ષથી વધુ સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવી છે. મેં અરજદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલને પૂછપરછ કરી હતી કે આ અપિલકેશન દાખલ કરવામાં બે વર્ષનો વિલંબ કેમ થયો છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, છેલ્લા લગભગ બે વર્ષથી ટ્રાયલ કોર્ટ ઉપલબ્ધ નથી. અદાલતની અનુપલબ્ધતાના કારણે ફોજદારી કેસમાં કોઈ આગળની પ્રગતિ ન હોવાથી, કોઈ આગળનો વિકાસ થયો નહોતો. જોકે, વિદ્વાન વકીલે સ્વીકાર્યું હતું કે વિલંબ થયો છે. તેમ છતાં, વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, મુદ્દાના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપિલકેશન માત્ર વિલંબના આધારે ફગાવી દેવી જોઈએ નહીં.

૧૨. પોતાની પસંદગીનો પુરાવો રજૂ કરવાનો આરોપીનો અધિકાર એ ન્યાયી ટ્રાયલનો એક ભાગ છે. ભલે તે સેશન્સ ટ્રાયલ હોય, સમન્સ કેસની ટ્રાયલ હોય, વોરંટ કેસ હોય કે સમરી ટ્રાયલ હોય, જ્યારે બચાવ પક્ષનો પુરાવો રજૂ કરવાનો તબક્કો આવે ત્યારે તે અધિકાર રહેલો છે. યોગ્ય સમયે પોતાના બચાવમાં પ્રવેશવા માટે કહેવામાં આવે તે આરોપીનો અધિકાર છે. જ્યાં સુધી સેશન્સ ટ્રાયલનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૩૩ છે અને વોરંટ કેસોની ટ્રાયલમાં ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૪૩ છે. સમન્સ કેસ તરીકે ચલાવવાપાત્ર કેસમાં, જો મેજિસ્ટ્રેટ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૨ અથવા ૨૫૩ હેઠળ આરોપીને દોષિત ન ઠેરવે, તો તેમણે ફરિયાદ પક્ષને સાંભળવો પડશે અને ફરિયાદ પક્ષના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવે તેવો તમામ પુરાવો લેવો પડશે.

તેમણે આરોપીને પણ સાંભળવો પડશે અને તે પોતાના બચાવમાં જે તમામ પુરાવો રજૂ કરે તે લેવો પડશે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૪(૨) જોગવાઈ કરે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ, ફરિયાદ પક્ષ અથવા આરોપીની અપ્પીકેશન પર, કોઈપણ સાક્ષીને હાજર રહેવા અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપતું સમન્સ જારી કરી શકે છે. આરોપી દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા તમામ સાક્ષીઓની તપાસ કરવી જોઈએ કે કેમ તે વિચારવાનો વિવેકાધિકાર ચોક્કસપણે મેજિસ્ટ્રેટમાં નિહિત છે. એવા કેસમાં જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે સાક્ષીઓની યાદી માત્ર કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવાના હેતુથી જ દાખલ કરવામાં આવી છે અથવા સાક્ષીઓની તપાસથી કોઈ અર્થપૂર્ણ હેતુ સિદ્ધ થશે નહીં, તો સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવાની વિનંતી નકારવા માટે તેઓ મુક્ત છે.

૧૩. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૪ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૨૫૪. જ્યારે દોષિત ન ઠરાવવામાં આવે ત્યારે કાર્યરીતિ.-(૧) જો મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૨૫૨ અથવા કલમ ૨૫૩ હેઠળ આરોપીને દોષિત ન ઠેરવે, તો મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદ પક્ષને સાંભળવા આગળ વધવું પડશે અને ફરિયાદ પક્ષના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવે તેવો તમામ પુરાવો લેવો પડશે, અને આરોપીને પણ સાંભળવો પડશે અને તે પોતાના બચાવમાં જે તમામ પુરાવો રજૂ કરે તે લેવો પડશે.

(૨) જો મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય માને તો, ફરિયાદ પક્ષ અથવા આરોપીની અપિલકેશન પર, કોઈપણ સાક્ષીને હાજર રહેવા અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે અન્ય વસ્તુ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપતું સમન્સ જારી કરી શકે છે.

(૩) મેજિસ્ટ્રેટ આવી અપિલકેશન પર કોઈપણ સાક્ષીને સમન્સ પાઠવતાં પહેલાં એવી માંગણી કરી શકે છે કે ટ્રાયલના હેતુઓ માટે હાજર રહેવામાં સાક્ષી દ્વારા કરવામાં આવનાર વ્યાજબી ખર્ચ અદાલતમાં જમા કરાવવામાં આવે.”

૧૪. કલમ ૨૫૪(૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને આપવામાં આવેલી સત્તા સેશન્સ કેસ અથવા વોરંટ કેસ ચલાવતી વખતે સમાન પરિસ્થિતિમાં સેશન્સ જજ અથવા મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા કરતાં વધુ વ્યાપક છે. કલમ ૨૩૩(૩) એવી પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત છે જ્યાં સેશન્સ કેસમાં આરોપી બચાવ પક્ષનો પુરાવો રજૂ કરવા અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે વસ્તુ રજૂ કરવા માંગે છે. પેટા-કલમ (૩) જજને પ્રોસેસ જારી કરવા સક્ષમ બનાવે છે. અલબત્ત, તે એક શરત સાથે છે. જો સેશન્સ જજને જણાય કે સાક્ષીઓની યાદી કનડગત કરવાના અથવા વિલંબ કરવાના અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી દાખલ કરવામાં આવી છે, તો તેઓ પ્રોસેસ જારી કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. કલમ ૨૪૩(૨) જોગવાઈ કરે છે કે વોરંટ કેસ તરીકે ચલાવવામાં આવતા કેસમાં જો મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે અપિલકેશન કનડગત કરવાના અથવા વિલંબ કરવાના અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી કરવામાં આવી છે, તો તેઓ કોઈપણ સાક્ષીની હાજરી

ફરજિયાત કરવા માટે અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ કે વસ્તુ રજૂ કરવા માટે પ્રોસેસ જારી કરવા માટે આરોપી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપિલકેશન નામંજૂર કરી શકે છે. કલમ ૨૩૩(૨) અને ૨૪૩(૨) હેઠળ પ્રોસેસ જારી કરવાનો ઇનકાર કરવાની સેશન્સ જજ અને મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા ખાસ ઉલ્લેખિત ત્રણ પરિબળો એટલે કે કનડગત, વિલંબ અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવા દ્વારા સીમિત છે. આમ, ઉપરોક્ત કોઈપણ કેટેગરીમાં ન આવતા કેસોમાં સેશન્સ જજ અથવા વોરંટ કેસોની ટ્રાયલમાં મેજિસ્ટ્રેટે બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓને પ્રોસેસ જારી કરવી પડશે. જ્યાં સુધી કલમ ૨૫૪(૨) નો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આવી કોઈ મર્યાદા નથી. આમ, કલમ ૨૩૩(૨), ૨૪૩(૨) અને ૨૫૪(૨) ના વાંચન પરથી જોઈ શકાય છે કે જ્યાં સુધી સમરી કેસોની ટ્રાયલનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અદાલત સમક્ષ હાજર રહેવા અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજ રજૂ કરવા માટે કોઈપણ સાક્ષીને સમન્સ જારી કરવા માટે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા અથવા આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલી અપિલકેશન મંજૂર કરવા અથવા નકારવા અંગેનો મેજિસ્ટ્રેટનો વિવેકાધિકાર વધુ વ્યાપક છે. પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે મેજિસ્ટ્રેટ મનસ્વી રીતે, તરંગી રીતે અથવા મનમાની રીતે વર્તી શકે છે. દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર તે વિચારવું પડશે. મેજિસ્ટ્રેટ કયા સંજોગોમાં બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ માટે પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે અને કયા સંજોગોમાં તેમણે તેમ ન કરવું જોઈએ તેની ગણતરી કરવી કદાચ શક્ય ન બને. મેજિસ્ટ્રેટે ખાસ કરીને પુરાવાના બોજને ધ્યાનમાં રાખીને કોઈપણ કેસમાં સમગ્ર પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવું પડશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અદાલતે નજીવા આધારો પર બચાવ પક્ષના પુરાવાને રદિયો આપવો જોઈએ નહીં. જો

મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે દર્શાવવામાં આવેલા સાક્ષીઓ પાસે અદાલત સમક્ષ જુબાની આપવા માટે કંઈ પ્રસ્તુત નથી અથવા જો તેમને જણાય કે સાક્ષીઓને કાર્યવાહી ટાળવાના બદદાનતભર્યા હેતુથી જ દર્શાવવામાં આવ્યા છે, તો તેઓ કાર્યવાહી કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે.

૧૫. આરોપીને પોતાના સાક્ષીઓની તપાસ કરાવવાનો અથવા પોતાની તરફથી દસ્તાવેજો રજૂ કરાવવાનો અધિકાર નકારી શકાય નહીં. સામાન્ય નિયમ એ છે કે આરોપીને પોતાનો પુરાવો રજૂ કરવાની તક આપવી જોઈએ. પરંતુ તે વિલંબકારી નીતિઓ અપનાવીને કાર્યવાહીને લંબાવવાની બેલગામ સ્વતંત્રતા ધરાવી શકે નહીં. તેના પર રોક લગાવવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ હંમેશા મુક્ત છે. પરંતુ જે કેસમાં બોજ આરોપી પર હોય, જેમ કે આ કેસમાં, ત્યાં બચાવ પક્ષના પુરાવા દ્વારા પોતાની નિર્દોષતા સ્થાપિત કરવાનો આરોપીનો પ્રયાસ નિષ્ફળ બનાવવો જોઈએ નહીં. અરજદાર નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કાર્યવાહીનો સામનો કરી રહ્યા છે. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૯ ધારણકર્તાની તરફેણમાં ધારણા માટે જોગવાઈ કરે છે. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૯ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૩૯. ધારણકર્તાની તરફેણમાં ધારણા - જ્યાં સુધી તેનાથી વિરુદ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, એવી ધારણા કરવામાં આવશે કે ચેકના ધારણકર્તાએ કોઈ દેવું અથવા અન્ય જવાબદારીની સંપૂર્ણ અથવા આંશિક પતાવટ માટે, કલમ ૧૩૮ માં સંદર્ભિત પ્રકારનો ચેક મેળવ્યો હતો.

ફરિયાદી દ્વારા ચેકનો દુરુપયોગ કરવાનો બચાવ. ૧૮૮૧ ના અધિનિયમની કલમ ૨૦ અને ૧૩૯ હેઠળ ઉપસ્થિત કરાયેલી ધારણાના સંદર્ભમાં, નિષ્ણાત અભિપ્રાય મંગાવવાની અપ્લિકેશન નામંજૂર કરવી તે અયોગ્ય છે. પુરાવો રજૂ કરવા માટે આરોપીને તક આપવી જ જોઈએ.”

૧૬. ઉપર સંદર્ભિત એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૯ નું સાદું વાંચન સૂચવે છે કે ત્યાં કાનૂની ધારણા છે કે ચેક પૂર્વવર્તી જવાબદારીની પતાવટ માટે આપવામાં આવ્યો હતો અને તે ધારણાનું ખંડન માત્ર તે વ્યક્તિ દ્વારા જ કરી શકાય છે, જે ચેક લખે છે.

૧૭. ઉપરોક્ત ધારણા ચેકના ધારણાકર્તાની તરફેણમાં છે. છેવટે, ધારણા માત્ર એ નક્કી કરવા માટે છે કે કેસમાં પુરાવો કોણે રજૂ કરવો જોઈએ તે અંગે પુરાવાનો બોજ કોના પર છે. કલમ ૧૩૯ હેઠળ ઉપલબ્ધ ધારણાનું આરોપી પુરાવો રજૂ કરીને ખંડન કરી શકે છે. તેથી, પુરાવાનો બોજ આરોપી પર છે અને રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાનું મૂલ્યાંકન પુરાવાના બોજ અંગેની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું પડશે.

૧૮. આવા સંજોગોમાં, અદાલતે તે બોજનો નિર્ણય કરવાના હેતુથી આરોપીને યોગ્ય પુરાવો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ. એન.આઈ. એક્ટની કલમ ૧૩૯ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ચેક અનાદરના ગુના માટે ફોજદારી કેસ ચલાવતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટે આ એક મહત્વપૂર્ણ પાસું ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ.

૧૯. જે કેસમાં ફરિયાદ પક્ષ માટે પુરાવો મજબૂત હોય તેમાં પણ, આરોપી પોતાના સાક્ષીની તપાસ કરીને અથવા ફરિયાદ પક્ષના કેસનું ખંડન કરવા માટે સારી સામગ્રી પૂરી પાડે તેવા દસ્તાવેજો રજૂ કરીને તેનું ખંડન કરવાનો હકદાર છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આરોપી જો તેને બચાવ પક્ષનો પુરાવો રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તો જ તે સાબિત કરી શકે છે. અદાલત એવું વલણ અપનાવી શકે નહીં કે ફરિયાદ પક્ષ અથવા ફરિયાદી દ્વારા અત્યાર સુધી રજૂ કરવામાં આવેલો પુરાવો દોષિત ઠરાવવા માટે પૂરતો મજબૂત છે અને બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ અથવા દસ્તાવેજો રજૂ કરવાથી કોઈ હેતુ સિદ્ધ થશે નહીં. આ સંદર્ભમાં રોનાલ્ડ વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ [AIR 1954 SC 455 : (1954 Cri. L.J 1161)] નો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી છે જ્યાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ફક્ત ૧૦ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“જોકે રેકર્ડ પરનો પુરાવો આરોપી વિરુદ્ધ મજબૂત કેસ સ્થાપિત કરતો જણાય, તેમ છતાં તે તેનું ખંડન કરવાનો હકદાર છે અને જો કેટલાક દસ્તાવેજો તે કેસનું ખંડન કરવા માટે સારી સામગ્રી પૂરી પાડતા હોય, તો અદાલત, તે દસ્તાવેજો સાથે જોડાયેલા સાક્ષીઓની તપાસ માટે પ્રોસેસ જારી કરવાનો ઇનકાર કરીને, આરોપીને તેનું ખંડન કરવાની તકથી વંચિત કરશે. આરોપીને પોતાનો પુરાવો રજૂ કરવાની તક આપ્યા વિના દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં અને જો તેને તે નકારવામાં આવે, તો ત્યાં કોઈ ન્યાયી ટ્રાયલ નથી અને દોષસિદ્ધિ ટકી શકે નહીં. એ આવશ્યક છે કે ન્યાય

સુનિશ્ચિત કરવા માટે ઘડવામાં આવેલા કાર્યરીતિના નિયમોનું કીણવટપૂર્વક પાલન થવું જોઈએ, અને અદાલતોએ તેનો કોઈ ભંગ ન થાય તે જોવા માટે ખૂબ જ સતર્ક રહેવું જોઈએ.”

૨૦. ઉપરોક્ત અભિપ્રાય અપનાવવામાં મને ટી.એન. જનાર્ધનન પિલ્લઈ વિ. સ્ટેટ [1992 Cri. L.J. 436] ના કેસમાં કેરળ હાઈકોર્ટના નિર્ણયથી સમર્થન મળે છે. હાઈકોર્ટ દ્વારા ફક્ત ૩, ૪ અને ૬ માં કરવામાં આવેલા પ્રસ્તુત અવલોકનો હું નીચે મુજબ ટાંકી શકું છું;

“૩. પોતાની પસંદગીનો પુરાવો રજૂ કરવાનો આરોપીનો અધિકાર એ ન્યાયી ટ્રાયલનો એક ભાગ છે. ભલે તે સેશન્સ ટ્રાયલ હોય, સમન્સ કેસની ટ્રાયલ હોય, વોરંટ કેસ હોય કે સમરી ટ્રાયલ હોય, જ્યારે બચાવ પક્ષનો પુરાવો રજૂ કરવાનો તબક્કો આવે ત્યારે તે અધિકાર રહેલો છે. યોગ્ય સમયે પોતાના બચાવમાં પ્રવેશવા માટે કહેવામાં આવે તે આરોપીનો અધિકાર છે. જ્યાં સુધી સેશન્સ ટ્રાયલનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી કલમ ૨૩૩ છે અને વોરંટ કેસોની ટ્રાયલમાં ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨૪૩ છે. એ સાચું છે કે કલમ ૨૩૩ અને ૨૪૩ વચ્ચે થોડો તફાવત છે. કલમ ૨૪૩ માં આવતા "તપાસ અથવા ઉલટતપાસના હેતુ માટે" શબ્દો કલમ ૨૩૩ માં ગેરહાજર છે. તે કારણસર, કલમ ૨૪૩ ની પરંતુક જોગવાઈ પણ કલમ ૨૩૩ માં ગેરહાજર છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે સેશન્સ ટ્રાયલમાં, બચાવ પક્ષના પુરાવાના તબક્કે, આરોપી ફરિયાદ પક્ષના તે સાક્ષીને, કે

જેની અગાઉ તપાસ થઈ ચૂકી હોય તેને ઉલટતપાસના હેતુ માટે અથવા બચાવ પક્ષના સાક્ષી તરીકે તપાસવા માટે પુનઃ બોલાવવા માટે હકદાર નથી. કલમ ૨૪૩ માં આવતા ઉપરોક્ત શબ્દોનો કલમ ૨૩૩ માં લોપ કલમ ૨૩૩(૧) દ્વારા સુધારી લેવાયો છે જેમાં આરોપીને "તેના સમર્થનમાં તેની પાસે હોય તેવો કોઈપણ પુરાવો" રજૂ કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે. તેવી જ રીતે, કલમ ૨૩૩(૩) જણાવે છે કે જો આરોપી 'કોઈપણ સાક્ષી' ની હાજરી ફરજિયાત કરવા માટે પ્રોસેસ જારી કરવા માટે અરજ કરે, તો જજે તેવી પ્રોસેસ જારી કરવી પડશે. આ અધિકાર માત્ર ઔપચારિકતા નથી, પરંતુ તે ફોજદારી ટ્રાયલનો એક આવશ્યક ભાગ છે. આરોપીને તેના બચાવમાં પુરાવો રજૂ કરવાની દરેક તક આપવી જ જોઈએ. આરોપીએ પોતાના બચાવમાં કેવો પુરાવો અથવા કેટલા પ્રમાણમાં પુરાવો રેકર્ડ પર મૂકવો યોગ્ય લાગે છે તે કહેવાનું આરોપીનું કામ છે, જજનું નહીં.

જ. બચાવ પક્ષના પુરાવા માટેની તક નકારવાનો અદાલતનો અધિકાર એવા કેસો પૂરતો મર્યાદિત છે જ્યાં તેને લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર ખાતરી થાય કે આ અપ્લિકેશન કનડગત કરવાના અથવા વિલંબ કરવાના અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી કરવામાં આવી હોવાના આધારે નામંજૂર થવી જોઈએ. બચાવ પક્ષના પુરાવાનો અધિકાર નકારવો એ કલમ ૪૬૫ હેઠળ સુધારી શકાય તેવી અનિયમિતતા નથી. જે કેસોમાં આરોપીએ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીની ઉલટતપાસ કરી હોય અથવા

તેને ઉલટતપાસ કરવાની તક મળી હોય તેવા કેસોમાં પણ, તે બચાવ પક્ષના પુરાવાના તબક્કે તે સાક્ષીની તપાસ અથવા ઉલટતપાસ માટે માંગી શકે છે. આવા કેસોમાં, કનડગત, વિલંબ અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાના પ્રશ્ન ઉપરાંત, જો અદાલતને ખાતરી થાય કે તે ન્યાયના ઉદ્દેશો માટે પણ જરૂરી નથી, તો અદાલત તપાસ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. અન્ય કારણોસર, આરોપી દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા કોઈપણ સાક્ષીની હાજરી ફરજિયાત કરવા માટે પ્રોસેસ જારી કરવાનો ઇનકાર કરવાનો અદાલત પાસે કોઈ વિવેકાધિકાર નથી. કલમ ૨૩૩ ની પેટા-કલમ (૩) તેમજ કલમ ૨૪૩ ની પેટા-કલમ (૨) અને તેની પરંતુક જોગવાઈ હેઠળ આવતા કેસોમાં પણ ન્યાય અને ન્યાયી ટ્રાયલની પ્રગતિ માટે તક નકારવામાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ ન્યાયિક રીતે કરવો પડશે. હું એ હકીકત ભૂલતો નથી કે વોરંટ કેસોની ટ્રાયલની કાર્યરીતિમાં થોડો તફાવત છે જ્યાં વધુ ઉલટતપાસનો અધિકાર છે.”

“૬. વધુમાં, બચાવ પક્ષના પુરાવા માટેની તક નકારવાનો વિવેકાધિકાર, ભલે તે પુરાવાનો હેતુ કનડગત કરવાનો અથવા વિલંબ કરવાનો અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશોને નિષ્ફળ બનાવવાનો છે તે આધારે હોય અથવા પરંતુક જોગવાઈ હેઠળ એવી ખાતરી હોય કે તે ન્યાયના ઉદ્દેશો માટે જરૂરી નથી, તે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ બચાવ પક્ષના પુરાવા માટેની અપિલકેશન વિચારવામાં આવે તે સમયે જ કરવો પડશે. આ કેસમાં, સ્પેશિયલ જજે પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કર્યા પછી અપિલકેશન મંજૂર કરી હતી

અને સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવ્યા હતા. સાક્ષીઓ હાજર પણ હતા. ત્યારે સાક્ષીની કયા હેતુ માટે તપાસ કરવામાં આવનાર છે તેની ખાતરી કર્યા પછી ફરીથી વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન રહેતો નથી. તે બાબત અપ્લિકેશન અંગે હુકમ કરતી વખતે વિચારવાની હતી. ત્યાર પછીનો હુકમ અગાઉના હુકમની પુનઃવિચારણા (રિવ્યુ) સમાન છે, જે માન્ય નથી.”

૨૧. હું બી.એમ. આરિફ વિ. બોસ્ટન ટી (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ, તેના ડિરેક્ટર મારફ્ટે [2005 Cri. L.J. 375] ના કેસમાં કર્ણાટક હાઇકોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ પણ આપી શકું છું અને તેના પર આધાર રાખી શકું છું. હાઇકોર્ટે ફક્ત ૧૦ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૪(૧) માં વપરાયેલા "અને આરોપીને પણ સાંભળવો પડશે અને તે પોતાના બચાવમાં જે તમામ પુરાવો રજૂ કરે તે લેવો પડશે" શબ્દો સ્પષ્ટ કરે છે કે કોઈપણ બચાવ પક્ષના સાક્ષીને રજૂ કરવાનો વિકલ્પ આરોપી પાસે છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૪(૧) અને ૩૧૫(૧) નું વાંચન દર્શાવે છે કે જોકે આરોપી એક સક્ષમ સાક્ષી છે, તેમ છતાં લેખિતમાં તેની પોતાની વિનંતી સિવાય તેને સાક્ષી તરીકે બોલાવી શકાતો નથી. પુરાવો આપવામાં તેની નિષ્ફળતાને પક્ષકારો અથવા અદાલત દ્વારા કોઈપણ ટિપ્પણીનો વિષય પણ બનાવી શકાતી નથી. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતામાં એવી કોઈ જોગવાઈ પણ નથી કે જ્યારે

તે સાક્ષી તરીકે હાજર થવા માંગતો હોય, ત્યારે તેણે અન્ય કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવે તે પહેલાં હાજર થવું પડશે. સાક્ષી સમન્સ જારી કરવા માટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨૫૪(૨) હેઠળની તેની અપ્પીલકેશન એ આધારે નકારી શકાય નહીં કે બચાવ પક્ષના સાક્ષી તરીકે તેની પોતાની તપાસ થયા પછી તે આવા સાક્ષીની તપાસ કરી શકે છે. તેથી, આરોપી-અરજદારની અરજ મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કરવામાં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સાચા નહોતા.”

૨૨. મધુ બંસલ વિ. દિનેશ કુમાર [1997 Cri. L.J. 2020] માં, પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે ફકરા ૪, ૫, ૬, ૭ અને ૮ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૪. બીજા મુદ્દા (વિલંબ અંગે) ના સંબંધમાં, આ તબક્કે એવું કહેવું અકાળ ગણાશે કે બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવાની અપ્પીલકેશન કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવા માટે છે. આરોપીને તેના બચાવમાં સાક્ષીઓની તપાસ કરવાનો અધિકાર છે અને તેને તે નકારી શકાય નહીં.

૫. અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવેલો આગળનો મુદ્દો એ છે કે સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવા માટે કોઈ કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. તેમણે સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ ની પેટા-કલમ (૨) પર આધાર રાખ્યો છે. તે શબ્દો "જો મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય માને તો

કોઈપણ સાક્ષીને સમન્સ જારી કરી શકે છે" (ભારપૂર્વક જણાવેલ).

'કરી શકે છે' શબ્દ પર ભાર મૂકીને, અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરી છે કે મેજિસ્ટ્રેટ પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો જોઈતો હતો અને પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે, સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવાના કારણો આપવામાં આવ્યા હોવા જોઈતા હતા. જોકે, સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ ની પેટા-કલમ (૨) ને અલગ રાખીને વાંચવાની નથી. તેને તે કલમની પેટા-કલમ (૧) સાથે વાંચવી પડશે. સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ ની પેટા-કલમ (૧) નીચે મુજબ વંચાય છે :-

“જો મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૨૫૨ અથવા ૨૫૩ હેઠળ આરોપીને દોષિત ન ઠેરવે, તો મેજિસ્ટ્રેટ ફરિયાદ પક્ષને સાંભળવા આગળ વધવું પડશે અને ફરિયાદ પક્ષના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવે તેવો તમામ પુરાવો લેવો પડશે, અને આરોપીને પણ સાંભળવો પડશે અને તે પોતાના બચાવમાં જે તમામ પુરાવો રજૂ કરે તે લેવો પડશે.” (ભારપૂર્વક જણાવેલ)

સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ ની પેટા-કલમ (૧) માં 'પડશે' (shall) શબ્દ મહત્વપૂર્ણ છે અને તે પક્ષકારને પુરાવો રજૂ કરવાનો અધિકાર આપે છે. સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ ની પેટા-કલમ (૨) માત્ર સાક્ષીઓને સમન્સ જારી કરવા માટેનો નિર્દેશ કરે છે. પુરાવો રજૂ કરવામાં સાક્ષીઓની તપાસનો સમાવેશ થાય છે. સાક્ષીઓને સમન્સ પાઠવવા એ અલગ

બાબત છે. જો પક્ષકાર સાક્ષીને હાજર રાખે તો સમન્સ જારી કર્યા વિના પણ સાક્ષીની તપાસ કરી શકાય છે. જોકે, જો પક્ષકાર એવું માને કે તે સમન્સ વિના સાક્ષીને તૈયાર રાખી શકતો નથી, તો તે સમન્સ માટે માંગી શકે છે અને, તેથી, પેટા-કલમ (૨) માત્ર સમન્સ પાઠવવા સાથે સંબંધિત છે અને સાક્ષીની તપાસ કરવાના આરોપીના અધિકાર સાથે નહીં. જો સમન્સ જારી કરવાના હુકમોમાં કારણો દર્શાવવામાં ન આવ્યા હોય, તો વધુમાં વધુ તે હુકમને અનિયમિત કહી શકાય અને ગેરકાયદેસર નહીં.

૬. અરજદાર વતી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવેલો આગળનો મુદ્દો એ છે કે ક્રમ નં. ૨ પર દર્શાવેલ સાક્ષીને કોઈ સંબંધ નથી. કોઈપણ સાક્ષીને કોઈ સંબંધ છે કે નહીં, તે તેની તપાસ કરવામાં આવે તે પહેલાં નક્કી કરી શકાતું નથી અને, તેથી, આ દલીલ અરજદારને મદદ કરતી નથી.

૭. એસ. એમ. બાસપ્પા વિ. બી. આનંદ રાવ, 1978 Cri LJ 294 ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે 'કટોકટીની આવશ્યકતા એ છે કે મેજિસ્ટ્રેટે કલમ ૨૫૫ હેઠળ કલમ ૨૫૪ માં સંદર્ભિત પુરાવો અને જો કોઈ હોય તો તેવો વધુ પુરાવો લેવો પડશે જે તેઓ પોતાની મેળે રજૂ કરાવી શકે જેથી શોધી શકાય કે આવા પુરાવા પર આરોપી નિર્દોષ છે કે નહીં અને ત્યાર પછી જ તેઓ નિર્દોષ છૂટકારો (નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો) નો હુકમ નોંધી શકે છે, અને જો તેઓ તેમ ન કરે તો તેઓ કાયદાની ભૂલ કરે

છે જેને અપીલ અદાલત દ્વારા સુધારવાની જરૂર છે.' તે એવો કેસ હતો જ્યાં ફરિયાદીએ દસ્તાવેજી પુરાવો રજૂ કરવા મુદત માંગી હતી પરંતુ તે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને પુરાવો બંધ કરી દેવાયો હતો અને નિર્દોષ છૂટકારાનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. એ જોઈ શકાય છે કે સદર સંહિતાની કલમ ૨૫૪ માત્ર ફરિયાદ પક્ષના પુરાવા પૂરતી મર્યાદિત નથી. જો આરોપી બચાવ પક્ષનો પુરાવો રજૂ કરવા માંગતો હોય તો તે સમાન રીતે તેની સાથે પણ વ્યવહાર કરે છે. તેથી, એસ. એમ. બાસપ્પા વિ. બી. આનંદ રાવ (ઉપર્યુક્ત) ના કેસમાં ઠરાવવામાં આવેલો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટપણે અરજદારની વિરુદ્ધ જાય છે.

૮. ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે દિલ્લી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન વિ. રામ કિશન રોહતગી, AIR 1983 SC 67 : 1983 Cri LJ 159 ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે જણાવ્યું છે કે કલમ ૪૮૨ સી.આર.પી.સી. હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તા અસાધારણ સત્તા હોવાથી તેનો ઉપયોગ સંયમપૂર્વક કરવાનો રહેશે.”

૨૩. ઉપરોક્ત કારણોસર, હું આ અપિલકેશન સ્વીકારવા અને તેને મંજૂર કરવા પ્રેરાયો છું. નીચેની અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમો રદ કરવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ હાલના અરજદારને: (૧) સાબીરભાઈ હબીબભાઈ મન્સૂરી, અને (૨) બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, સરખેજ બ્રાન્ચ કે જેમાં સોહેબ સેહબાઝ શેખ પોતાનું ખાતું ધરાવે છે તેના બેંક અધિકારીની તપાસ કરવાની મંજૂરી

આપવાની રહેશે. ટ્રાયલ કોર્ટ વહેલામાં વહેલી તકે આ બંને સાક્ષીઓને સમન્સ જારી કરવાના રહેશે અને કાયદા અનુસાર વહેલામાં વહેલી તકે તેમનો પુરાવો પૂર્ણ થાય તે જોવાનું રહેશે.

૨૪. ઉપરોક્ત સાથે, આ અપ્લિકેશનનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.